

מקום, עכשיו הוא ראוי לאכול, שהרי עדיין לא נטמא.

כדלהלן, ונמצא שקרבן הפסח יבוא לידי פסול.

א-א והמפקח את הגל. כגון שנפל כותל על אדם והרי הוא מתחת גל של אבנים, ויש חשש שמא הוא מת, ונמצא שיש חשש שהמפקח את הגל, שמאהיל עליו בגופו, נטמא.

באונן יש לחוש שמא יטמא למתו בשעת הקבורה.

במפקח הגל יש לחוש שמא ימצא מת תחת הגל, ונטמא מפני שהאהיל עליו.

ואף על פי כן שוחטין עליו את הפסח, שהרי בינתיים, כל זמן שלא מצאנו מת תחת הגל, הרי הוא בחזקת טהרה.

בהבטיחוהו לצאת מבית האסורים שמא לא יוציאוהו.

וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים, שהוא חוץ לירושלים, ויש חשש שמא לבסוף לא יוציאוהו ולא יוכל לאכול את הפסח, מכל מקום סומכין על כך שהבטיחוהו להוציאו, ושוחטין עליו את הפסח.

בחולה וזקן שמא יחלשו בלילה ולא יוכלו לאכול כזית.

והחולה והזקן שהן יכולין לאכול כזית, אף על פי שיש לחוש שבליילה יחלשו ולא יוכלו לאכול כזית.

וכיון ששנינו ששוחטין על כל אלו את הפסח בחבורה של אחרים,

כל אלו, שוחטין עליהן את הפסח, אם נמנו בחבורה של אנשים אחרים.

לפיכך, אם נזרק עליהם הדם ולאחר הזריקה אירע בהם פסול ואינם ראויים לאכול עתה את הפסח בלילה, אף על פי כן — פטורין הם מלעשות פסח שני, כיון שבשעת שחיטה וזריקת הדם היו ראויים.

אבל על כולם — אין שוחטין עליהן בפני עצמן בלא אנשים אחרים, כי שמא יביאו את הפסח לידי פסול. שיש לחוש בהם שלא יהיו ראויים לאכול את הפסח בלילה,

חוץ מן המפקח בגל, שאם נמצא שהיה מת בתחתית הגל, חייב לעשות פסח שני, מפני שהוא טמא מתחילתו. שעתה התברר למפרע שלפני השחיטה כבר נטמא, שהרי האהיל על המת משעה שהתחיל לפקח את הגל.⁽³⁾

עם הרע"ב שפירש שאחר הקבורה הרי הוא אונן כל יום המיתה.

ואם כן למה אין שוחטין על אונן כזה בפני עצמו? פירש הרמב"ם שמא לא יאכל דבר מפני גודל אבלותו, וישאר מן הבשר נותר, ויבוא לידי שריפה.

הוא יום המיתה. [שאם תאמר שאונן היינו אפילו אחר הקבורה. מדוע אין שוחטין על אונן כזה שלא נטמא ואין חשש שיטמא בפני עצמו?] וכן נראה מרש"י בתחילת המשנה דבור המתחיל האונן.

אבל בתוספות יום טוב הביא כמה ראיות שאונן ביום המיתה אסור באכילת קדשים מדאורייתא אפילו אחרי שנקבר המת. והסכים

3. תוספות הקשו מדוע לא נאמר שהמת שנמצא

האסורים חוץ לחומת בית פאני, שזהו המקום החיצוני ביותר בירושלים. אבל לפני מחומת בית פאני — שוחטין עליו בפני עצמו.

מאי טעמא? [מהו הטעם?]

אפשר, דאמטו ליה ואכיל ליה. כי אפשר להביא לו מבשר הפסח לבית האסורים, ויאכל שם.

שנינו במשנה: לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני. חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו.

אמר רבה בר רב הנה אמר רבי יוחנן: לא שנו שהמפקח בגל חייב לעשות פסח שני, אלא אם היה גל עגול, שהמת היה תחת מרכזו, שאז ודאי המפקח האהיל עליו כאשר עמד על חודו [מאירי].

אבל אם היה גל ארוך, שיתכן שהמפקח עמד על חודו שלא כנגד המת, פטור מלעשות פסח שני. כי אימא [אפשר לומר] טהור היה בשעת שחיטה.

תניא נמי הכי: רבי שמעון בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מפקח בגל — עתים [לפעמים] פטור מלעשות פסח שני, עתים חייב,

והגמרא מעמידה את המשנה בגל עגול שראשו חד, באופן שמוכרח להיות שהוא האהיל על המת. אבל אם הגל ארוך עד שיתכן שלא האהיל על המת, פטור מלעשות פסח שני.

גמרא:

שנינו במשנה במי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים, שאין שוחטין עליו בפני עצמו.

אמר רבה בר הונא אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא בבית האסורין דעובדי כוכבים, שאנו חוששין שמא לא יקיימו את הבטחתם, ולא יוציאוהו מבית האסורים.

אבל בית האסורין דישראל, כגון שנתנוהו בבית האסורים לכוף את אשתו לגרשה או לשלם ממון, (4) שוחטין עליו בפני עצמו.

מפני שאנו אומרים: כיון דאבטחינהו — מפיך ליה. כיון שהבטיחו לו, יוציאו אותו משם. דכתיב [בצפניה ג] "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב".

אמר רב חסדא: הא דאמרת בית האסורין דעובדי כוכבים לא שוחטין עליו בפני עצמו, לא אמרן [לא אמרנו] אלא אם היה בית

יודע אם ימצאנו כאן. משמע מדבריו שאין ספק שאין כאן אדם חי.

והמאירי כתב בפירוש שאם הגל נפל על אדם חי ויש להסתפק אם מת שם או לא, הרי המפקח בחזקת טהרה, ופטור מלעשות פסח שני.

4. או במכה את חבירו וספק אם יש בהכאה כדי להמית, שחובשין אותו עד שנראה מה יהיה בסופו. רש"י.

תחת הגל היה חי בשעה שהתחיל לפקח את הגל. ורק עכשיו מת! ותירצו, שכל הטומאות כשעת מציאתן, ואנו אומרים שמתחלתו היה מת. אמנם כל קושיית התוספות ותירוצם הוא לפי מה שפירש רש"י שמפקח את הגל מעל אדם ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת.

אבל הרמב"ם [פרק ו הלכה י] פירש את המשנה במפקח את הגל לחפש את המת, ואין

“לא תוכל לאכול את הפסח באחד” —
באדם אחד. דברי רבי יהודה.

ורבי יוסי אומר: יחיד ויכול לאכול —
שוחטין עליו עשרה ואין יכולין לאכול,
אפילו כזית ממנו — אין שוחטין עליהן.

ומקשינן: ורבי יוסי, האי “לא תוכל לאכול
את הפסח באחד” — מאי עביד ליה? מה
הוא דורש מהמלה “באחד”?

ומתריצין: מיבעי ליה צריך את המלה
“באחד” ללמוד ממנה לכדרכי שמעון,
שדרש את הפסוק הזה לענין שוחט את
הפסח ביי”ד ניסן קודם חצות בבמת יחיד,
שעובר בלא תעשה, כדלהלן:

בזמן שהיו בני ישראל במדבר הקריבו את
קרבנותיהם במשכן בלבד, ולא בבמות.

משבאו לארץ ישראל, לפני שנבנה משכן
שילה היו מקריבים את קרבנות הציבור
בבמה גדולה של הציבור. ואת קרבנות היחיד
יכלו להקריב גם בבמה קטנה של יחיד.

קרבן פסח דינו כקרבן ציבור לענין זה.

[ומשנבחר משכן שילה נאסרו הבמות,
הקריבו במשכן בלבד. ואחר שחרב משכן
שילה שוב הותרו הבמות, עד שנבנה בית
המקדש בירושלים].

כיצד? גל עגול ונמצאת טומאה תחתיו,
חייב. גל ארוך ונמצאת טומאה תחתיו
פטור, כי אימא טהור היה בשעת שחיטה.

מתניתין:

אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי רבי
יהודה, ובגמרא מפורש טעמו.

ורבי יוסי מתיר. שאין שחיטת הפסח תלויה
במספר האנשים הנמנים עליו, אלא רק אם
הם ראויים לאכול כזית.

יש יחיד ששוחטין עליו — כגון שראוי
לאכילת כזית, (5) ויש רבים ואין שוחטין
עליהן — ואפילו חבורה של מאה, שאינן
יכולין לאכול כזית, כגון שהם חלשים, אין
שוחטין עליהן. (6)

ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים.
וטעם הדבר מפורש בגמרא.

גמרא:

תנו רבנן: מנין שאין שוחטין את הפסח על
היחיד?

תלמוד לומר: [דברים טז] “לא תוכל לזבוח
את הפסח באחד שעריך”. ודורשים מכאן:

5. כך כתב רש”י. אבל הרמב”ם כתב והוא שיהא
ראוי לאכול את כולו כדי שלא יבוא לידי פסול.
הרמב”ם פרק ב הלכה ג.

וכתב הכסף משנה שמדברי רש”י לא נראה
כן. והסביר השפת אמת שרש”י מפרש את
המשנה שכל המנויים אינם יכולים לאכול כזית.
ואפילו בדיעבד הקרבן פסול.

6. הרמב”ם מפרש שאין כולם יכולין לאכול
כזית, כלומר שאחד מהם אינו יכול לאכול כזית,
אין שוחטין עליו. ואף על פי ששנינו לעיל שא
שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כשר, כל זה

יחיד בזמנו אחר חצות שעובר בלא תעשה, כי זה אינו צריך ללמדנו, שהרי אפילו כרת יש בו. אלא בהכרח שמדובר קודם חצות, וללמדנו שלמרות שלא חייבין עליו כרת, עוברים עליו בלאו. זבחים קיד ב]

וכך דרשו את הפסוק: "לא תוכל לזבוח את הפסח" אפילו קודם זמנו, אלא רק באותו מקום שנאמר בהמשך הפרשה: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיך לשכן שמו". דהיינו בבית המקדש.

ונמצא שהמילים "באחד שעריך" מיותרות, שהרי נאמר בסוף המקרא "כי אם אל המקום".⁽⁷⁾

ומה באו ללמדנו? אלא לכך נאמר "באחד שעריך":

כי יכול שאף בשעת היתר הבמות נאמר כן. כגון בשעה שהיו בגלגל, בנוב ובגבעון, שאולי גם אז נאמר שיש לאו אם שחט את הפסח לפני זמנו בבמת יחיד. [שהרי אפילו בזמן היתר הבמות אין מקריבים בבמה קטנה אלא קרבן הבא בנדר ובנדבה. אבל פסח שהוא קרבן חובה בי"ד ניסן, אינו קרב בכמות].

תלמוד לומר: "באחד שעריך".

קרבנות ציבור שהקריבם בבמת יחיד חייב כרת [כדין השוחט והמעלה קדשים בחוץ].

אבל כל זה בקרבן כשר, שאילו היה קרב בבמה גדולה היה מכפר.

אך קרבן ציבור שאינו כשר, או כגון שהקריבו שלא בזמנו, אין חייבים עליו כרת אם הקריבו בבמה קטנה של יחיד.

ולמד רבי שמעון מהפסוק "לא תוכל לזבוח את הפסח" שאם זבח את הפסח או את שאר קרבנות ציבור בבמת יחיד שלא בזמנם, עובר בלא תעשה, אף על פי שהוא פטור מכרת,⁽⁸⁾ כדלהלן:

דתניא: רבי שמעון אומר: מנין לזבוח את פסחו בכמת יחיד⁽⁹⁾ בשעת איסור הבמות [בזמן שהיו במדבר שאין זובחין אלא במשכן, וכן בזמן שהיה משכן בשילה, ובזמן שנבנה בית המקדש שבירושלים].
מנין שהוא בלא תעשה, אף על פי שזבח את הפסח בי"ד ניסן קודם זמנו לפני חצות היום?
תלמוד לומר: "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך".

[ולא בא ללמד על הזבוח את הפסח בכמת

זבחים קיד ב. אבל למסקנא לא דיבר רבי שמעון בזה. ועיין רש"ש.

9. מדובר כאן בשעת איסור הבמות, שהקריבו בבית המקדש או במשכן בלבד, ואם כן גם בכמת ציבור אסור להקריב. ואם כן למה נקט רבי שמעון במת יחיד? פירש רש"י שכיון שהיה אסור להקריב באותו הזמן בכמות לכן לא עשו

7. אפשר לומר שהמלה "באחד" מיותרת שיכל לכתוב "בשעריך". אבל מרש"י לקמן ד"ה תלמוד לומר נראה שהמשפט "באחד שעריך" מיותר. משום שכתוב בהמשך הפרשה "כי אם אל המקום אשר יבחר ה'".

8. הסברנו את דברי רבי שמעון כאן כפי פירושו רש"י שפירש לפי ההוה אמינא של הגמרא

לא אמרו בזובח את הפסח לפני זמנו בבמת יחיד שעובר בלאו — אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד לבית המקדש. ולא לשערים רבים של במות יחיד.

ומקשינן: ורבי יהודה שלומד מ"באחד שעריך" שאין שוחטין את הפסח על אדם יחיד — האי, זה שאמרנו שבזמן היתר הבמות לא נאמר לאו בזובח את הפסח לפני זמנו, מנא ליה? מנין למד רבי יהודה דבר זה?

ומתצינן: רבי יהודה סובר שתיתי שמעת מינה. אפשר ללמוד מ"באחד שעריך" שני דברים: א. שאין שוחטין את הפסח על היחיד. ב. שבזמן היתר במות לא נאמר לאו בזובח את הפסח לפני זמנו.

ומקשינן: ולרבי יוסי, שדרש מהפסוק "באחד שעריך" לענין זובח את הפסח מחוץ לבית המקדש, קשה: ממאי דלחבי דקאמר רבי שמעון, מנין שבא הפסוק ללמדנו את דברי רבי שמעון?

דילמא דקאמר רבי יהודה הוא דאתא. שמא הפסוק בא ללמדנו שאין שוחטין את הפסח על היחיד, וכמו שאמר רבי יהודה! (10)

ומתצינן: אמר לך רבי יוסי: לא סלקא דעתך. אי אפשר לומר כדברי רבי יהודה.

דהא כתיב [בשמות יב] בענין פסח: "איש לפי אכלו תכוסו על השה". כלומר, איש יחיד לפי אכלו תשחטו עליו את השה.

רמי ליה רב עוקבא בר חיננא מפרישנא [שם מקום] לרבא, שיש סתירה בדברי רבי יהודה:

מי וכי אמר רבי יהודה שאין שוחטין את הפסח על היחיד?

ורמינהו: שנינו בברייתא: אשה בפסח ראשון בי"ד ניסן חייבת בפסח, ושוחטין עליה קרבן פסח אפילו אם היא בפני עצמה.

ובפסח שני, אין אשה חייבת בו, ואין שוחטין עליה קרבן בפני עצמה. ואם היא רוצה להקריב פסח — עושיין אותה טפילה לאחרים, מצרפים אותה לחבורה של גברים. דברי רבי יהודה.

הרי, שרבי יהודה אמר בפירוש שבפסח ראשון שוחטין על האשה בפני עצמה. אף על פי שהיא יחידה!

אמר ליה רבא תירוצי: לא תימא, אל תאמר בדברי רבי יהודה "שוחטין עליה בפני עצמה" בלשון יחיד. אלא אימא אמור "בפני עצמן", בלשון רבים. ורבי יהודה בא ללמדנו ששוחטין פסח ראשון על חבורה של נשים.

אמר ליה רב עוקבא בר חיננא לרבא קושיא: מי עבדינן וכי עושים חבורה שכולה נשים?

והתנן הרי שנינו במשנתנו: "אין עושיין חבורת נשים ועבדים וקטנים".

10. רש"י פירש כאן שקושיית הגמרא אינה קושיא גמורה, שהרי אפשר לומר שכל תנא דרש את דברי הפסוק באופן אחר [כמו שמוצאים

במת ציבור. ולכן נקט במת יחיד] דהיינו אם אירע שיחיד בנה לעצמו במה להקריב בה באיסור].

אותה טפילה לאחרים. אבל אין שוחטין עליה בפני עצמה, מפני שאינה חייבת בפסח ראשון אלא הוא רשות.

ואילו בשני, אין שוחטין עליה כל עיקר. ואפילו אם נמנתה עליו אסור להאכילה בו משום שאינה שייכת בו כלל, והרי זה כמאכיל את הפסח שלא למנויו.

והוינן בה: במאי קמיפלגו, באיזה טעם נחלקו?

ומשנינן: רבי יהודה סבר שדורשים ממה שנאמר בענין קרבן פסח: [שמות יב] "במכסת נפשות", דמשמע כל נפשות, ואפילו נשים.

וכי תימא ואם תאמר: אי הכי, אפילו בפסח שני נמי ישחטו את הפסח על נשים בפני עצמן?

יתרץ רבי יהודה: כתיב [במדבר ט] בענין מי שחייב בפסח שני ולא הקריבו: "חטאו ישא האיש ההוא" (1) ודרשנין: "איש", אין [כן]. אשה, לא. מכאן שאשה פטורה מפסח שני.

וכי תימא, ואם תאמר: אי הכי, אשה אפילו טפילה בשני לא נטפול אותה!

יתרץ רבי יהודה: לענין להתיר לאשה להשתתף בפסח שני — אהני הועיל הפסוק

מאי לאו, בחבורת נשים לחודייהו [לבדן], ועבדים לחודייהו, וקטנים לחודייהו. ואם כן, מבואר במשנתנו שאין עושים חבורה של נשים.

אמר ליה רבא לתרץ: לא! אין כוונת המשנה שאסור לעשות חבורת נשים לבדן. אלא חבורות של נשים ועבדים קטנים ביחד.

נשים ועבדים אסור להם להיות בחבורה אחת משום תפלות עבירה.

קטנים ועבדים אסור להם להיות בחבורה אחת משום פריצותא משכב זכור.

צא-ב

גופא: עתה באה הגמרא לדון בגוף דברי הברייתא שהביא רב עוקבא בר חיננא:

שנינו בברייתא: אשה — בפסח ראשון, שוחטין עליה בפני עצמה. ובשני, עושין אותה טפילה לאחרים מפני שאינה חייבת בו אלא רשות הוא, דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: אשה חייבת בפסח שני, ושוחטין עליה בפני עצמה. וכיון שהיא חייבת בפסח שני, שבא לתקן את פסח ראשון שהוא עיקר החיוב, אין צריך לומר שחייבת בראשון, ושוחטין עליה בפני עצמה.

רבי שמעון אומר: אשה בראשון עושין

כרבי יהודה שאין שוחטין את הפסח על היחיד [עיין שם].

1. פשוטו של מקרא מדבר בפסח ראשון. שכן נאמר שם: "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה, כי קרבן ה' לא הקריב במעדרו חטאו

הרבה פעמים]. אלא קושיא זו היא כעין הקדמה להמשך דברי הגמרא שבאה לומר שרבי יוסי חלק על רבי יהודה משום שהוכיח מהפסוק שלא כדבריו.

אך רש"י לקמן בעמוד ב ד"ה רבי שמעון נמי סבר, כתב שממשעות הפסוק יותר נראה לדרוש